

ΓΙΩΡΓΟΥ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ

Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΛΙΟΛΙΟΣ ΞΕΡΟΛΙΒΑΔΙΩΤΗΣ

"Ενας άγνοημένος Μακεδόνας άγωνιστής τοῦ '21
καὶ λίγα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Ξερολιθάδου

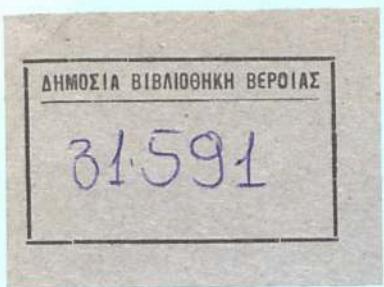

"Εκδοση τοῦ Τουριστικοῦ 'Ομίλου Ξερολιθάδου

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1977

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

GRVER-01174

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ	2
1. ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΞΕΡΟΛΙΒΑΔΟ	3
2. ΑΞΙΟΛΟΓΟΙ ΞΕΡΟΛΙΒΑΔΙΩΤΕΣ	5
3. ΛΙΟΛΙΟΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ) ΞΕΡΟΛΙΒΑΔΙΩΤΗΣ	5 - 12
Α'. "Ένα αύτοβιογραφικό του σημείωμα	5 - 6
Β'. Διάφορες δραστηριότητές του	6 - 7
Γ'. 'Ο χαρακτηρισμός του ἀπὸ τὸν ἀγωνιστὴν Γ. Γαζῆ	8
Δ'. 'Η βιογραφία του ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Πετρώφ	8 - 10
Ε'. "Ένα ἐπιτάφιο ἐπίγραμμα	10
ΣΤ'. 'Η γυναίκα τοῦ Λιόλιου	11
Ζ'. 'Ο γιός τοῦ Λιόλιου	11 - 12
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ	13 - 16

ΔΩΡΕΑ
Γ. Χ. ΧΙΟΝΙΔΗ

✓

B
=EP

Αριθμ. εισαγ: 31591
Έτος 1978

T.A B TIEB

-1- ΠΛ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

‘Υπάρχουν πολλοί Μακεδόνες ἀγωνιστὲς τοῦ '21, ποὺ εἶναι ἄγνωστοι ἢ ἐλάχιστα γνωστοί. Βασικὴ αἰτία εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ἐκείνη ἡ ἐπανάσταση ἀπότυχε στὴ Μακεδονία καὶ ἔτσι ἡ τουρκοκρατία κράτησε, σ' αὐτήν, μέχρι τὸ 1912. Οἱ Μακεδόνες ἀγωνιστὲς πέθαναν μακριὰ ἀπὸ τὶς ἴδιαιτερες πατρίδες τους καὶ λησμονήθηκε ἡ συμβολὴ τους.

Εἶναι ἑθνικὸ καὶ ἰστορικὸ χρέος νὰ συγκεντρωθεῖ καὶ νὰ ἐκδοθεῖ ὅλο τὸ ἀνέκδοτο ἀρχειακὸ ὑλικὸ καὶ νὰ γραφοῦν εἰδικὲς μονογραφίες ἢ ἔνα γενικότερο ἀλφαριθμικὸ λεξικό, γιατὶ μόνο τότε θὰ ἀξιολογηθεῖ σωστὰ ἡ συμβολὴ τους στὸν ἀγώνα τῆς ὑπόλοιπης ἀγωνιζόμενης ‘Ελλάδος.

Βέβαια, καὶ στὸν τομέα αὐτόν, ἔχουν γίνει μερικὲς ἀξιόλογες προσπάθειες, ἴδιαιτερα στὰ τελευταῖα 40 χρόνια, ἀλλὰ ὑπάρχουν ἀκόμα ἀναξιοποίητα στοιχεῖα καὶ παρατηροῦνται πολλὰ κενὰ στὶς γνώσεις μας, ὥπως σημείωσα κιόλας σὲ ἄλλες παρόμοιες μελέτες μου καὶ θὰ κάμω καὶ σὲ καινούργιες, ποὺ θὰ τυπωθοῦν σύντομα.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀξιοσημείωτους Μακεδόνες ἀγωνιστὲς ἦταν καὶ ὁ Λιόλιος, δηλαδὴ ὁ Γεώργιος¹, ἀπὸ τὸ χωριό Ξερολίβαδο τῆς Ἡμαθίας (Βεροίας).

Τὰ στοιχεῖα, ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τὸν ἀγωνιστὴ αὐτόν, εἶναι λίγα. Χρόνια τώρα προσπαθῶ νὰ ἀνακαλύψω τυχὸν ἀνέκδοτα ἔγγραφα, καὶ γι' αὐτὸν ἀνέβαλλα συνεχῶς νὰ καταπιαστῶ μὲ τὴν ἐπεξεργασία, ἀξιοποίηση καὶ δημοσίευψη ὅσων γραφτῶν κειμένων μάζεψα, ἀλλὰ δὲν ἤμουντα τυχερός. “Ισως, μάλιστα, νὰ ἔχουν χαθεῖ γιὰ πάντα ὅσα ἔγγραφα ὑπῆρχαν.

“Οπως νὰ ἔχει τὸ πράμα, τελικὰ ἀποφάσισα νὰ προχωρήσω στὸ γράψιμο καὶ στὴν ἑκδοση τῆς μικρῆς αὐτῆς μελέτης, γιὰ νὰ πραγματοποιήσω, ἄλλωστε, καὶ τὴν ὑπόσχεση, ποὺ ἔδωσα, πρὸ τὸν δυὸ χρόνια, στὸν Τουριστικὸ “Ομιλο τοῦ Ξερολιβάδου. ”Αν, πάλι, έρεθοῦν ἀργότερα καὶ ἄλλα σχετικὰ στοιχεῖα, καὶ κυρίως ἀνέκδοτα ἔγγραφα, θὰ προσπαθήσω νὰ τὰ χρησιμοποιήσω γιὰ τὴ σύνταξη μιᾶς νέας, πιὸ περιεκτικῆς καὶ διεξοδικῆς ἰστορικῆς μελέτης, βιογραφίας.

1. ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΞΕΡΟΛΙΒΑΔΟ

Μιὰ διακλάδωση τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Βερμίου (ποὺ ἔχει πολλὲς τοπικὲς ὄνομασίες, ὅπως Τούρλα, Δόξα κ.ἄ.) ὀνομάζεται Ξερολίβαδο ἢ Ξηρολίβαδο ἢ Ξηρολείβαδο. Κάτω ἀπ' αὐτὴν ἀπλώνεται ἔνας βοσκότοπος (λιβάδι), περικλεισμένος ἀπὸ πεῦκα καὶ ἄλλα δέντρα, δηλαδὴ ἔνα δυμοφό λεκανοπέδιο.

Βρίσκεται σὲ ἀπόσταση 18 χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Βέροια (ποὺ γιὰ νὰ τὰ διανύσει ἔνας προσεκτικὸς ὀδηγὸς χρειάζεται μισὴ ὥρα), στὸ δρόμο Βεροίας - Τριποτάμου, μετὰ τὸ Βρωμοπήγαδο. Ἀποτελεῖ συνοικισμὸ τῆς κοινότητας Κουμαριᾶς, τοῦ νομοῦ Ἡμαθίας.

Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ὁμώνυμο χωριό, ποὺ τελευταῖα μεγαλώνει, γιατὶ κτίζονται συνέχεια ὡραῖες, μικρὲς βίλλες, κάρη στὶς προσπάθειες καὶ τοῦ δραστήριου ὁμώνυμου Τουριστικοῦ Ὁμίλου.

Δὲν ἔρομε πότε πρωτοκίστηκε τὸ Ξερολίβαδο, γιατὶ δὲν σώθηκαν ἀρκετὰ γραφτὰ μνημεῖα, ἀφοῦ τὸ χωριὸ καταστράφηκε πολλὲς φορὲς ἀπὸ ληστὲς καὶ ἀπὸ πυρπολήσεις. Ἔτοι, δὲν γνωρίζομε ποιό ὄνομα εἶχε ὁ συνοικισμός, ποὺ ἀσφαλῶς θὰ ὑπῆρχε ἐκεῖ στὰ βυζαντινὰ χρόνια². Πάντως, στὰ γνωστὰ ἔγγραφα τοῦ τουρκικοῦ ἱεροδικείου τῆς Βεροίας μνημονεύεται πολλὲς φορές, ἀπὸ τὰ χρόνια 1640 - 1641 καὶ ὕστερα³.

Γιὰ τὰ τελευταῖα 200 χρόνια ξέρομε ὅτι τὸ Ξερολίβαδο ἦταν μεγάλο καὶ ξακουστὸ χωριὸ μὲ πάνω ἀπὸ 300 σπίτια. Τὸ χωριὸ αὐτὸ καταστράφηκε (στὰ 1795) ἀπὸ ληστὲς καὶ οἱ κάτοικοι του σκορπίστηκαν σὲ ἄλλα μέρη, ιδιαίτερα τῆς Μακεδονίας⁴.

Τὸ χωριὸ ἀναφέρεται σὲ δημοτικὰ τραγούδια, ὅπως, π.χ., σ' ἔνα, ποὺ ἔξιστορεὶ ἐκστρατεία τοῦ ἀγωνιστῆ Νικοτσάρα⁵.

Ἀκόμα, ξέρομε ὅτι τὸ χωριὸ ξανακτίστηκε, μᾶλλον μετὰ τὸ 1805⁶, καὶ πώς ἦταν τοιφλίκι τοῦ περίφημου Ἀλῆ Πασᾶ Τεπελενλῆ, τῶν Ἰωαννίνων⁷.

Πυρπολήθηκε πάλι στὰ 1822, μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Νάουσας, ὅπότε καταστράφησαν πολλὰ χωριά⁸.

Κι διως τὸ Ξερολίβαδο ξανακτίστηκε, καὶ γύρω στὰ 1880 - 1890 ἦταν κατασκευασμένα ἐκεῖ 100 καλύβια, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν γιὰ τὴν καλοκαιρινὴ διαμονὴ κτηνοτρόφων. Εἶχε βρύσες, πηγὲς καὶ μπάρα. Τὸ χάνι του εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ ἔχυπηρετῇσει 100 ἄλογα. Ἔταν καὶ σταθμὸς χωροφυλακῆς καὶ τελωνείου⁹.

Τὸ Ξερολίβαδο συνδέεται καὶ μὲ γεγονότα, ποὺ ἔγιναν στὰ χρόνια ποὺ δέσποζε στὴν ἱστορία τὸ Μακεδονικὸ (Ἀνατολικὸ) ζήτημα καὶ γινόταν ὁ πολυμέτωπος Μακεδονικὸς ἀγώνας, μὲ τὶς πολλὲς φάσεις του¹⁰.

Ἡ ἐκκλησία του γνώριζε μέρες δόξας, κυρίως ὅταν γιορταζόταν τὸ πανηγύρι τοῦ Προφήτη Ἡλία¹¹.

Γενική ἀποψη τοῦ Ξερολιβάδου.

Ἡ «Μπάρα» τοῦ Ξερολιβάδου. Στὸ βάθος τὸ χωριό.

2. ΑΞΙΟΛΟΓΟΙ ΞΕΡΟΛΙΒΑΔΙΩΤΕΣ

Πρίν νὰ λεηλατηθεῖ καὶ πυρποληθεῖ (1795 καὶ 1822) τὸ Ξερολίβαδο ἦταν — ὅπως σημειώθηκε — μεγάλο χωρίο. Ἡταν, συνεπῶς, ἐπόμενο νὰ ἀνάδειξε ἀξιόλογους ἄντρες. Δυστυχῶς, τὰ γραφτὰ στοιχεῖα, ποὺ μπόρεσα νὰ μαζέψω, δὲν εἶναι ίκανονοποιητικά.

Ἐτοι, γνωρίζομε ὅτι ἡσαν ἀπὸ τὸ Ξερολίβαδο οἱ πρόγονοι τοῦ γνωστοῦ καὶ σπουδαίου γλωσσολόγου Μανόλη Τριανταφυλλίδη, καθηγητῆ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ θεμελιωτῆ τῆς δημοτικῆς γλώσσας¹².

Ἀκόμα, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Κοζανίτη ἀγωνιστῆ καὶ συγγραφέα τοῦ '21 Νικολάου Κασομούλη, ἀπὸ τὸ Ξερολίβαδο καταγόταν καὶ ὁ περίφημος καὶ μοναδικὸς Μακεδόνας πολέμιαρχος Γερο-Καρατάσιος¹³.

Ἴσως, στὸ μέλλον νὰ εἴμαστε πὸ τυχεροὶ καὶ βροῦμε καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ποὺ νὰ ὀφείλονται σὲ εἰδήσεις, ποὺ θὰ προέρχονται ἀπὸ παραπεταμένα ἔγγραφα, ἢ σκόρπιες πληροφορίες.

3. ΛΙΟΛΙΟΣ (ΓΕΩΡΓΙΟΣ) ΞΕΡΟΛΙΒΑΔΙΩΤΗΣ

Σ' ἔνα τέτοιο παραμελημένο παιδὶ τοῦ Ξερολιβάδου εἶναι ἀφιερωμένο τὸ μικρὸ τοῦτο μελέτημα, δηλαδὴ στὸν Λιόλιο (Γεώργιο) Ξερολιβαδιώτη ἢ Ξερολιβαδιώτη ἢ Ξερολειβαδίτη.

A'. "Ἐνα αὐτοβιογραφικό του σημείωμα.

Τὰ στοιχεῖα, ποὺ κατέχομε, εἶναι πολὺ λίγα, ἀλλά, εύτυχῶς, ἔγκυρα, γιατὶ στηρίζονται σὲ αὐτοβιογραφικὸ σημείωμά του, ποὺ ἔδωσε στὴ δημοσιότητα ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς τοῦ προηγούμενου αἰώνα Γεώργιος Κρέμιος¹⁴.

Ἄντιγράφω τὸ ἀξιοσημείωτο τοῦτο κείμενο:

«Ο κ. Γ. Κρέμιος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸ τμῆμα περὶ τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ τοῦ Μάρκου Βότσαρη Λιώλιου Ξερολιβαδίτου ἐξ αὐτογράφου σημειώματος τοῦ αὐτοῦ, καθ' ὃ οὗτος ἐγεννήθη »'ς τὸ Ξερολιβάδι 'ς τῇ Βέργιᾳ» τῆς Μακεδονίας τὸ 1783· τὸ δὲ 1798 «πῆρε τάρματα 'ς τὸ χέρι». 'Ο Λιώλιος ἀπὸ τοῦ 15 ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ κατετάχθη εἰς τοὺς ἀρματωλοὺς καὶ κλέφτας τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου· ἐχρημάτισε σύντροφος τοῦ Βλαχάβα, τοῦ Νικοτούρα καὶ τελευταῖον τοῦ Καρατάσου· κατὰ τὸ 1819 (ἢ 1820) προσῆλθεν εἰς τοὺς Σουλιώτας καὶ τότε πρῶτον ἐγνώρισε τὸν μετὰ ταῦτα γυναικάδελφον γενόμενον αὐτοῦ Μάρκου Βότσαρην, δὸν ἥκολούθει μέχρι τοῦ ἐν Καρπενησίῳ ἡρωϊκοῦ αὐτοῦ θανάτου. Μετέσχε πασῶν τῶν μαχῶν τῶν γενορένων κατὰ τῶν Σουλιωτῶν ὑπὸ τοῦ Πασσόμπεη, Χουρσίτου καὶ Μεχμέτ, ὅτε διετέλεσεν ἐπὶ 4 μῆνας καὶ φρούραρχος τῆς Κιάφας· μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ διετέλει πάντοτε

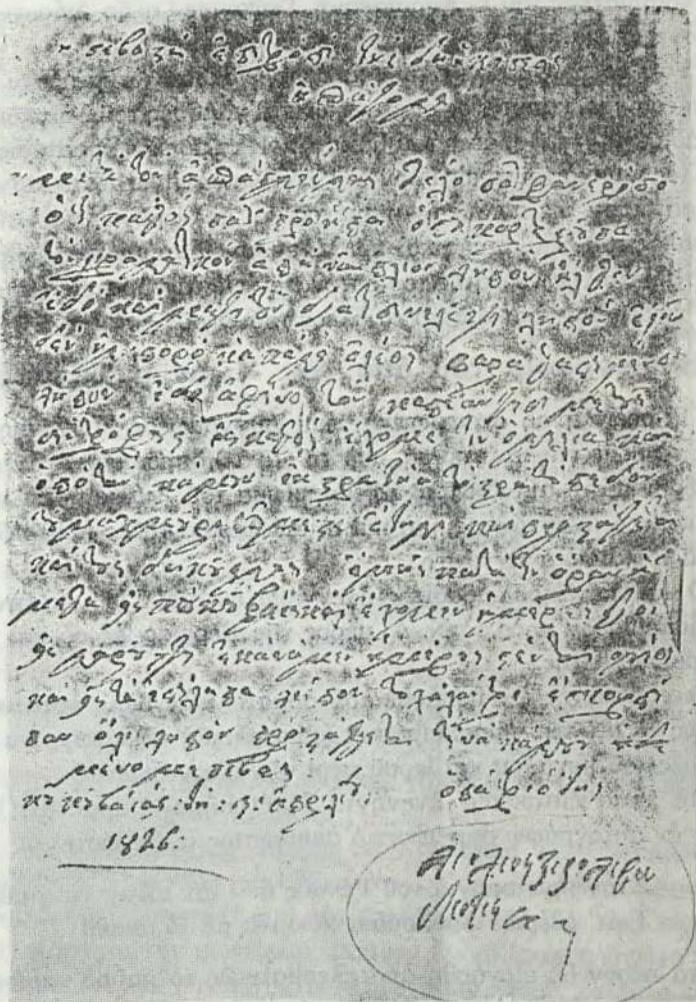
μετά τῶν Σουλιωτικῶν σωμάτων. Καθ' ὅλον δὲ τὸν ἀγῶνα ἄλλοτε μὲν ὡς μαχητής, ἄλλοτε δὲ ὡς ὁπλαρχηγὸς ἡγωνίσθη πολλαχοῦ. Διεκρίθη δὲ τὸ 1825 παρὰ τοὺς Μύλους τοῦ Ναυπλίου κατὰ τοῦ Ἰμβραήμ, ἡγούμενος 100 στρατιωτῶν συντηρουμένων ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην καὶ Κυριακούλην Μαυρομιχάλην μετὰ δλιγυτέρων στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν Κολοκοτρώνην· ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐλλάδι ὑπὸ τὸν Χρῆστον Περραιβόν· ὑπὸ τὸν Κώσταν Βότσαρην διευθύνθη μέχρι τῶν Δερβενακίων τοῦ Ἀποκώρου. Ἐπειτα ὑπὸ τὸν Καρατάσσον ἡγούμενος 150 στρατιωτῶν καὶ ἔπειτα ἡγωνίσθη ἐν Ταλαντίψ ἐναντίον τοῦ Μουστάμπε «ὅπου ἔγεινε πεισματώδης μάχη καὶ κρατερὰ ἄνευ μισθοῦ καὶ τροφοδοσίας καὶ δλα τὰ ἔξοδα τῶν στρατιωτῶν του τὰ ἔκαμεν ἐξ ιδίων του χωρὶς νὰ λάθῃ ἀπὸ τὴν Κυθέρνησιν οὔτε ὀδολόν». Τὸ 1827 μετὰ τοῦ Ἀδάμι Δούκα ἔξεστράτευσεν εἰς τὸ Τρίκερι, μεθ' δὲ μὴ δυνάμενος νὰ διατρέψῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας, ἔξαντληθέντων τῶν πόρων αὐτοῦ, κατέλιπε τὴν γῆν καὶ κατασκεύασας πλοῖον ἐγένετο ναυτικὸς καὶ ὡς πειρατῆς ἦν λίαν γνωστὸς πρὸ πάντων κατὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ φοβερὸς τοῖς Τούρκοις. Τῇ διαταγῇ δὲ τοῦ Καποδιστρίου παρέδωκε τὸ πλοῖον εἰς τὸν Μιαούλην ἐπὶ ὑποσχεθείσῃ ἀποζημιώσει μηδέποτε ὅμως γενομένη. Ἐν δὲ τῇ χιλιαρχίᾳ τοῦ Καρατάσσου ἐν Μεγάροις ἐγένετο πρῶτος πεντακοσίαρχος. Ἐξ ἐπισῆμων δὲ ἔγγραφων δῆλον γίνεται, ὅτι δοντως ὁ Λιόλιος ἦν εἰς ἐκ τῶν πλουσιωτέρων ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπασα ἡ περιουσία αὐτοῦ κατεστράφη ἢ κατελήφθη ἐνθεν μὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐνθεν δὲ ὑπὸ ἄλλων, διόπι μὴ δυναμένου αὐτοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐγένετο ἔρμαιον. Τὰ δὲ χρήματα ὅσα ἐκ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ περιουσίας είχεν ἢ ἐκ τοῦ κλέφτικου καὶ ἀρματωλοῦ αὐτοῦ βίου ἀπαντα ἐδαπάνησε κατὰ τὸν ἀγῶνα, ἀνθ' ᾧν ὀλίγιστα ἔλαβε τὸ 1831 καὶ 1832 ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς Κυθερήσεως. Ἐτελεύτα δὲ πένης, ὡς πάντες οἱ ἀληθεῖς ἀγωνισταί, τῇ 29 Αυγούστου 1860».

B'. Διάφορες δραστηριότητές του.

Μέσα ἀπὸ τὰ λίγα ἔγγραφα, στὰ ὁποῖα μνημονεύεται ὁ Λιόλιος, θὰ παρακολουθήσουμε ἄλλα γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Μακεδόνα ἀγωνιστῆ:

Στὰ 1823 ὁ Λιόλιος εἶχε πάει (μὲ σύσταση τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου) ἀπὸ τὴν "Υδρα στὴ Σαλαμίνα γιὰ νὰ ζητήσει τὴν τακτοποίηση ὑποθέσεών του, μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ Ἀναστάσιου Λόντου. Φαίνεται ὅτι ίκανοποιήθηκαν οἱ ἀπαιτήσεις του, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ ἀποκατασταθεῖ ἐπαγγελματικά¹⁵.

Στὰ 1826 ὁ Λιόλιος ἀλληλογραφεῖ μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ (Διοίκηση) τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος σχετικὰ μὲ τὶς μετακινήσεις τοῦ ἴδιου καὶ τοῦ «γραμματικοῦ» του ἢ διατάσσεται νὰ μετακινηθεῖ σ' ἄλλον τόπο¹⁶.

Αύτόγραφο(;) κείμενο τοῦ Λιόλιου μὲ τὴν ὑπογραφή του.

Στὰ 1829 ὁ Λιόλιος ὑπηρετοῦσε στὶς Θερμοπύλες, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ πεντακοσίαρχου, τῆς Α' Πεντακοσιαρχίας¹⁷, τῆς Ζ' Χιλιαρχίας, τοῦ Τζάμη Καρατάσου, ὅπου φύλαγαν, γιὰ νὰ μὴ περάσει ὁ Ἀσλάμπεης. Τότε στάλθηκε ἀπὸ τὸν Τζάμη (Καρατάσο) στὴ Θήβα, γιὰ νὰ ζητήσει βοήθεια ἀπὸ τὸν Δημήτριο Ὑψηλάντη, γιατὶ ἡ θέση τους ἦταν πολὺ δύσκολη, τὴν ὁποία περιέγραψε σὰν τραγική, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπισπεύσει τὴ διάλυση τοῦ στρατόπεδου τῶν Θηβῶν¹⁸.

Γ'. Ο χαρακτηρισμός του ἀπὸ τὸν ἄγωνιστὴν Γ. Γαζήν.

Ο γραμματέας τοῦ Γ. Καραϊσκάκη, Γεώργιος Γαζῆς, διάσωσε ἔναν ἐνδιαφέροντα χαρακτηρισμὸν τοῦ Μακεδόνα ἄγωνιστῆ¹⁹:

«Λιόλιος. Οὗτος ἦν ἀπὸ τὸ Ξερολείβαδον τὸ κατὰ τὴν Βέρροιαν τῆς Μακεδονίας, καπετάνος σημαντικὸς καὶ γαμβρὸς τοῦ Μάρκου Μπότσαρη εἰς ἀδελφήν τὴν σχέσιν του ὅμιλος τὴν εἶχε μὲ τὸν Καρατάσιον ὡς συναρματολὸς καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὅλον τὸν Ἀγῶνα συνηγωνίζετο καὶ συνέζη μὲ τὸν Καρατάσιον, ὡς πολλὰ ἡγαπημένος καὶ φιλιωμένος μετ' αὐτοῦ. Ἡν δὲ διάλογος καὶ εἰλικρινῆς καὶ πολλὰ εύσυνείδητος, ὥστε ἐνθυμούμενος τὰ ἀμαρτήματα τῆς νεότητός του ἐστέναζεν εἰς τὰ γηρατεῖα καὶ συχνάζων εἰς τὴν ἑκκλησίαν ἐπεκαλεῖτο τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ».

Δ'. Η βιογραφία του ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Πετρώφ.

Ο Ρωσοέλληνας στρατιωτικὸς καὶ συγγραφέας Ἰωάννης Πετρώφ ἔγραψε τὰ ἔξῆς γιὰ τὸν Λιόλιο, ποὺ τὰ (ἀνα-) δημοσιεύω²⁰, ἀν καὶ στηρίζονται βασικὰ στὸ αὐτοβιογραφικὸ σημείωμα τοῦ Λιόλιου, γιὰ νὰ τὰ βρίσκει εύκολα ὁ ἀναγνώστης, μιὰ καὶ τὸ βιβλιαράκι τοῦτο προορίζεται ιδιαίτερα γιὰ τὸν ἀπλὸ ἀναγνώστη:

«Ο Λιόλιος Ξερολείβαδίτης ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1783 εἰς τὴν κωμόπολιν Ξερολείβαδον πρὸς τὸ Ν. Δ. μέρος τῆς Βεροίας, ἐξ οὐ καὶ ἐπωνομάσθη Ξερολείβαδίτης.

Δεκαπενταετής ὧν ἤσπασθη τὸν ἀρματολικὸν βίον, καταταχθεὶς αὐθορμήτως εἰς ἓν τῶν παρακειμένων ἀρματολικῶν σωμάτων, ἵνα συμμετάσῃ οὕτως τοῦ μεγάλου καὶ ἱεροῦ περὶ τῶν ὅλων ἄγῶνος.

«Στὰ κίλια ἐπτακόσια ἐνενήντα δικτὼ πῆρα τὸ ἀρματα», λέγει ποὺ ἀφελῶς ἐν αὐτογράφῳ σημειώσει ὁ ἀείμνηστος ἀνήρ, ὥστε

Στὴν πρωτομαγιὰ τοῦ Γένους δὲν τὸν εἶδαν νὰ σταθῇ.

Γιατ' ἐθέριζε λουλούδια κόκκινα μὲ τὸ σπαθί!

Κατὰ πόσον δὲ εἰργάσθη ἀποτελεσματικῶς τὸ μαῦρο καριοφίλλι τοῦ Λιόλιου, περὶ τούτου μαρτυρεῖ ἡ ταχεῖα καὶ τιμητικὴ πρόσκλησις αὐτοῦ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ φοβεροῦ Βλαχάβα, μετὰ τοῦ ὅποίου ἀπὸ τοῦ 1800 συνηγωνίσθη διαρκῶς, στρατοπεδεύων ἄλλοτε ἐπὶ τῆς Πίνδου, ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ Ὁλύμπου καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τῆς Ὀσσης, ἐπιπίπτων δὲ ἐκάστοτε ὡς ἐξ ἐνέδρας κατὰ τοῦ τυράννου, οὐ τὰ στρατεύματα πολλάκις καὶ πολλαχοῦ κατέστρεψεν ἀνηλεῶς. Συχνάκις δὲ ἤπειλει τὸν Ἀλῆν καὶ αὐτὰ τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ὡς ἐν σπηλαίῳ ἐφώλευεν ἡ αἴμοβόρος ἐκείνη τίγρις τῆς Ἡπείρου. Ἐπὶ ἐξ ὀλόκληρα ἔτη ἡνώχλει τοσοῦτον ἀποτελεσματικῶς τὸν σατράπην ὁ ἀείμνηστος Λιόλιος, ἐκδικῶν διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὰς βιαιοπραγίας αὐτοῦ, ὥστε ὁ Ἀλῆς ἡναγκάσθη νὰ πέμψῃ κατ' αὐτοῦ πολυάριθμον στρατὸν ἐξ Ἀλβανῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ υίου αὐτοῦ Μουχτάρο,

άλλ' εἰς οὐδὲν κατέληξεν ἡ ἐκστρατεία αὕτη. Τὰ παλληκάρια τοῦ τρομεροῦ Βλαχάβα ἦταν ἀντάξια τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ αὐτῶν, δι' δὲ καὶ ὁ Λιόλιος ἐφάνη ἀκατάβλητος. Ματαιωθέντος δὲ ἐν ἔτει 1808 τοῦ μεγάλου κινήματος τοῦ Βλαχάβα, ἔνεκα προδοσίας, ὁ Λιόλιος, ὡς πιστὸς καὶ ἀχώριστος συναθλητὴς αὐτοῦ, περιχαρῆς προσῆλθε μετὰ τοῦ τρομεροῦ διδασκάλου αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Σκιάθῳ συνέδριον τῶν ἀρματολῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γεραροῦ ἀρματολοῦ, τοῦ Ἀκαρνανοῦ, Ἰωάννου Σταθῆ, λαβὼν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ναυτικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις, λεηλατῶν ἀνηλεῶς τὰ πάτρια ἐδάφη τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ Θράκης. Μετὰ τὴν κατεύνασιν τοῦ κινήματος τούτου ὁ Λιόλιος ἀπῆλθε πάραυτα εἰς τὸν προσφιλῆ του Ὁλυμπον, κατακεραυνῶν ἐκεῖθεν πᾶν τὸ τουρκικόν. Τὸ δόνομα τοῦ Μακεδόνος ἀρματολοῦ ἐνέσπειρε φρίκην εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἀλῆν, μὴ ἀφίνων τὸν τύραννον νὰ ἡσυχάσῃ.

Ἀπελπισθεὶς νὰ καταδαμάσῃ τὸν φοβερὸν ἀντίπαλον, ὁ δόλιος τῆς Ἡπείρου σατράπης ἐμηχανεύθη νὰ ἀφοπλίσῃ αὐτὸν διὰ τιμῶν καὶ ἔξαιρετικῶν περιποιήσεων, προσφέρων τῷ Λιόλιῳ τὸ πλούσιον ἀρματολίκιον τῆς Βεροίας καὶ τῶν Βοδενῶν. Καὶ ἐδέχθη μὲν τοῦτο ὁ Λιόλιος, ἀλλὰ συνάμια δὲν ἀπέβαλε τὸ πολεμικὸν αὐτοῦ φρόνημα, ἔξακολουθῶν συστηματικῶς νὰ ζωοπορῇ τὸ ἐθνικὸν θάρρος.

Μαθὼν τοῦτο ὁ Ἀλῆς πασᾶς διελογίσθη ἔτερον κατὰ τοῦ Λιόλιου τέχνασμα, ἐξ οὗ ὥφελήθη πάλιν μόνον ὁ Λιόλιος. Ἐλθὼν εἰς φιλικωτάτας διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἥρωος, ὁ Ἀλῆς πασᾶς προέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἀποκατασταθῇ διαρκῶς ἐν Ἰωαννίνοις, ὅπερ ὁ Λιόλιος καὶ ἔπραξεν, ἀγοράσας ἐκεῖ ἐν οἴκημα. Ἐν ἔτει 1820 ὁ Λιόλιος τῇ προτροπῇ τοῦ ἴδιου Ἀλῆς καὶ φίλων τινων συναγωνιστῶν συνῆψε γάμιον μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ περιδόξου Μάρκου Βότσαρη Δέσποιας.

Ἐκραγέντος δόμως μετ' ὀλίγον νέου πολέμου τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆς πασᾶ, βλέπομεν καὶ αὐθίς τὸν Λιόλιον ἐνωθέντα πάραυτα μετὰ τοῦ προσφιλοῦς γυναικαδέλφου αὐτοῦ Μάρκου καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ ἐπιχειρήσαντα τὸν μοναδικὸν ἐκεῖνον ἐν τῇ ιστορίᾳ ἀγῶνα τῶν Σουλιωτῶν, δοτὶς διὰ τὸν καταπληκτικὸν ἥρωϊσμὸν αὐτοῦ, κατέστη ἐφάμιλλος τῶν λαμπροτέρων πολεμικῶν ἔργων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (Ἐφημερὶς «Ἐλληνικὰ Χρονικὰ» τῆς 16 Νοεμβρίου 1860, ἀριθμ. 19 - 20).

Μόλις δόμως ἤκούσθη ἡ ἐγερτήριος φωνὴ τοῦ ἰεροῦ εἴκοσιν ἔνα, βλέπομεν καὶ αὐθίς τὸν Λιόλιον πλησίον τοῦ ἀμπτήτου Μάρκου, μεθ' οὗ ἐκτοτε ἔμεινεν ἀχώριστος, χρηματίσας ὡς δεξιὰ ἐκείνου χείρι μέχρι τοῦ θανάτου του.

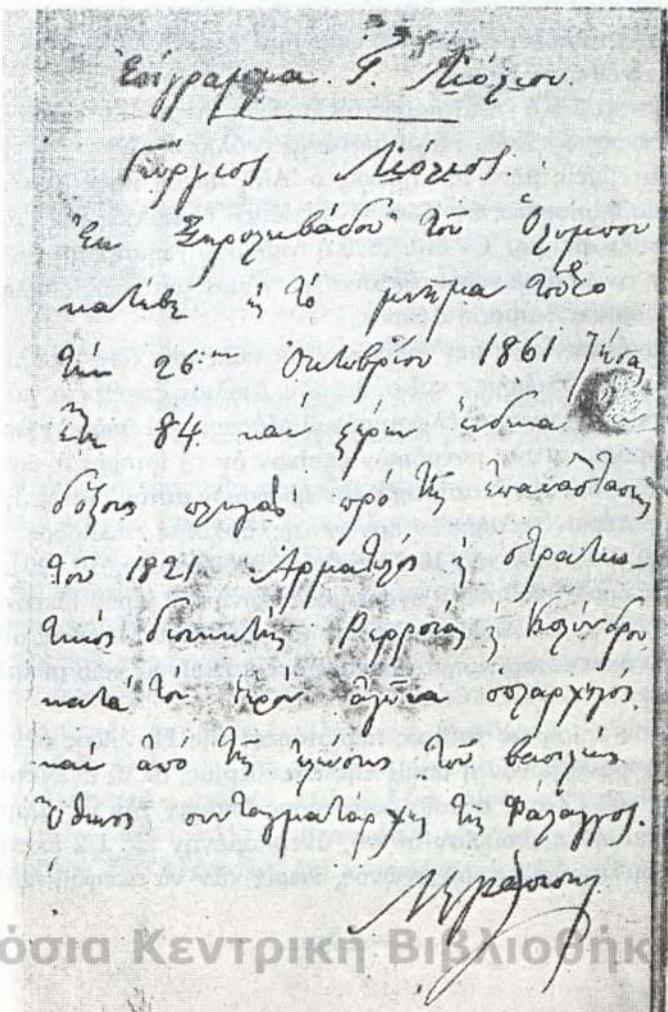
Ἐν ταῖς κρισίμαις ταύταις περιστάσεοι τῆς Πατρίδος δὲν ἥρκεσθη ὁ Λιόλιος νὰ φανῇ μόνον ἡ ἀσπὶς τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ ἐγένετο καὶ ἄλλος εὐεργέτης τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, δαπανήσας ἀπασαν τὴν μεγάλην κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιουσίαν αὐτοῦ, ἀνερχομένην εἰς 1/2 ἑκατομ. γρόσια, ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τοῦ ἀγῶνος, χωρὶς κἄν νὰ σκεφθῇ ποτὲ περὶ τῶν

άμοιβῶν καὶ ἀνταποδόσεων ὁ ἀείμινηστος ἀνήρ, τοῦτο δὲ διότι ἐν τῇ πράξει αὐτοῦ εἶδεν ἀπλοῦν τὸ καθῆκον πρὸς τὴν ἀγωνίζομένην Πατρίδα. Εὐτύχησεν ὅμως νὰ ἀξιωθῇ μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς, ἵνα ὧνειρεύθῃ ποτὲ ἢ μεγάλη καρδία αὐτοῦ, τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Απέθανε κατὰ τὸ 1860 ἐν Μεσολογγίῳ, ἄγων τὸ 78ον τῆς ἡλικίας του, ἐν βαθὺῳ ἀντισυνταγματάρχου τῆς φάλαγγος, τιμηθεὶς διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ ἀγῶνος. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως τῶν παρασήμων αὐτοῦ ἦσαν οἱ ἔνδεκα πληγαί, μὲ ἀς ἐκόσμησαν τὸ σῶμα αὐτοῦ αἱ τουρκικαὶ σφαῖραι τοῦ ἑθνικοῦ ἀγῶνος».

Ε'. "Ἐνα ἐπιτάφιο ἐπίγραμμα.

Στὸ ἀρχεῖο τοῦ Ἱδιου συγγραφέα Γ. Κρέμου (ποὺ ἐρεύνησα, στὰ 1975, μὲ τὴν εὐγενικὴ ἄδεια τοῦ ἐκδότη - βιβλιοπώλη Ἀθηνῶν κ. Βαγιονάκη) βρῆκα μικρὴ κόλλα, σπασμένη στὰ τέσσερα. Στὴν τρίτη σελίδα γράφονται, ὅσα φαίνονται στὴ δημοσιεύμενη φωτογραφίᾳ, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ βεβαιώσω ὃν τοῦτα ἀντιγράφτηκαν ἀπὸ ἄλλον (μνῆμα κ.λ.π.) ἢ ἀπλῶς τὰ σύνθετες ὁ Ἱδιος, ὁ ἐπιγραμματοποιός. Τὸ πρωτότυπο τὸ ἔχω στὸ ἀρχεῖο μου.

ΣΤ'. Ή γυναίκα τοῦ Λιόλιου.

Ή Δέσπω Λιόλιου - Μπότσαρη ταλαιπωρήθηκε στὰ χρόνια, ποὺ συνεχίζοταν δὲ ἐπαναστατικὸς ἀγώνας, ὅπως, ἄλλωστε, οἱ περισσότερες γυναικεῖς τῶν ἀγωνιστῶν.

Ἐτοι, ἀπὸ γράμμα τῆς 1.1.1822, ποὺ ἔστειλε ὁ Μάρκος Μπότσαρης, ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, πρὸς τὴν θεία του Μαρία Μπότσαρη, στὴν Ἀγκώνα, μαθαίνομε ὅτι ἡ φαμίλια τοῦ καπετάνιου Λιόλιου ταλαιπωριόταν μετὰ τὴν παράδοση τοῦ Σουλίου, στὸν περιβόλο τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων²¹.

Ἄλλὰ καὶ ἀργότερα, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1828, ἡ Δέσπω Λιόλιου ἔφυγε ἀπὸ τὸν Πόρο γιὰ τὴν Σαλαμίνα γιὰ νὰ συναντήσει τὸν ἄντρα τῆς, ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ. Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασή της ἦταν τραγικὴ καὶ ἔτοι δυστυχοῦσε. Γι' αὐτὸ διατάσσονταν οἱ ἀρμόδιοι τοῦ κράτους νὰ τῆς προσφέρουν 300 γρόσια.

Φαίνεται διὰ τοῦτο ἡ Λιόλιου ἔφυγε τελικὰ γιὰ τὴν πρωτεύουσα, τὸ Ναύπλιο, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε, ἀφοῦ τῆς ἔδωσε ὁ κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας μερικὰ χρήματα. Διατάχθηκε, ἀκόμα, ὁ ἀρμόδιος νὰ τῆς ἔξοικονομήσει σπίτι καὶ νὰ τῆς χορηγεῖται ψωλμ²².

Ζ'. Ό γιὸς τοῦ Λιόλιου Σπύρος.

Στὰ 1884 πέθανε ὁ γιὸς τοῦ Λιόλιου Σπύρος, ὅπότε δημοσιεύτηκε ἡ πὶ κάτω νεκρολογία - βιογραφία του, στὸ φιλολογικὸν ἡμερολόγιο τῶν Ἀθηνῶν «Ποικίλη Στοὰ» (στὸν τόμο 1885, σελ. 535) :

«Σ π ρ ί δ ω ν Λ 1 6 λ 1 0 c. Ἐγεννήθη ἐν τῷ ἱστορικῷ Σουλίῳ τὸν 10βριον τοῦ 1817, ἐκ πατρὸς μὲν Λιόλιου (Γεωργίου δηλ.) Ξηρολειθαδίτου ἀρματωλοῦ, ἐκ Ξηρολειθαδίου τοῦ Ὀλύμπου, φοβεροῦ δ' ἐχθροῦ τοῦ Ἀλῆ - Πασσᾶ, ὑφ' οὐν βραδύτερον ἐκλήθη στρατιωτικὸς διοικητὴς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του Βερροίας καὶ Βοδενοῖς, ἐκ μητρὸς δὲ Δέσπως, θυγατρὸς Κίτου Βότσαρη καὶ ἀδελφῆς τοῦ Μάρκου. Ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Σουλίου ὁ Σπυρίδων ἦτο διετὲς νήπιον, ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ Φρούραρχος τοῦ Σουλίου. Ἐν τοῖς πρώτοις τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας χρόνοις, ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ κατέφυγεν εἰς Κέρκυραν, εἴτα εἰς Ζάκυνθον, ἐκεῖθεν δέ, ἀμα ἐλθόντος τοῦ Κυβερνήτου, εἰς Ναύπλιον· κατὰ τὸ 1830 ὁ Σπυρίδων ἐστάλη ἐν τῇ σχολῇ Αἰγίνης, ὡς ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεως, τὸ δὲ 1832 μετέβη εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐκεῖθεν κατὰ τὸ 1834 εἰς Μόναχον μετὰ τῶν ἄλλων τέκνων ἐπιφανῶν οἰκογενειῶν καὶ ιδίως ἐνδόξων ἀγωνιστῶν, μετακληθέντων ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καὶ ἄγαν φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Ἐν Μονάχῳ εἰσήχθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν τότε ἐκεῖ ιδρυμένην Ἑλληνικὴν Σχολὴν τοῦ Παρρισιάδου, ὅπόθεν, τὰ νομικὰ προελόμενος, ἀντὶ τῶν στρατιωτικῶν, δι' ἀ εἶχε προαλειφθῆ, διότι ἡ Πατρὶς εἶχε μείζονα ἀνάγκην διοικήσεως ἀγαθῆς καὶ δικαιοσύνης πεφωτισμένης ἡ στρατιωτικῆς συντάξεως, μετ' ἀγάπης ἐτράπη εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῶν. Κατὰ τὸ

1837, παθών σπουδαίως τοὺς ὀφθαλμούς, μετὰ πολλῆς θλίψεως ἡ ναγκά-
οθή νὰ διακόψῃ τὰς περὶ τὸ δίκαιον μελέτας καὶ σπουδὰς καὶ ἐπιστρέψῃ
εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα ὀλίγον βραδύτερον συνεπλήρωσε καὶ ἐπεραίωσεν αὐ-
τάς, ὅτε καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν (1840), ἐν ᾧ, διακρινό-
μενος ἐπὶ ἀπώτω φήμῃ καὶ πιστῇ τοῦ καθήκοντος ἐκπληρώσει, προήχθη
εἰς ἀντεισαγγελέα πρωτοδικῶν καὶ τῷ 1866 μόλις εἰς εἰσαγγελέα πρωτοδι-
κῶν ἐν Ζακύνθῳ. Τῷ 1874 ἀπειλαρύνθη τῆς ὑπηρεσίας, εἰσαγγελεὺς ὃν
ἔτι. Κατὰ τὸ 1854, ἐν ἀκμῇ τῆς ληστείας, ὑπῆρξεν ἀντεισαγγελεὺς ἐν Λα-
μίᾳ, τελεοφόρως ἐργασθεὶς εἰς καταδίωξιν καὶ περιστολὴν τοῦ κακοῦ τού-
του, μετὰ τοῦ τότε ἀπεσταλμένου τῆς Πύλης Ρουστέμ - βέη (ἐσχάτως δι-
οικητοῦ τοῦ Λιβάνου). 'Απέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Ιουλίου 1884».

Στὰ μητρῶα καὶ στὸ Ἀρχεῖο ἀγωνιστῶν τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης
Ἀθηνῶν δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα γιὰ τὸν Λιόλιο Ξερολιβαδίτη.

Στὰ ἕδια ὅμιας μητρῶα τῶν ὑπαξιωματικῶν ἀναφέρονται (σελ. 39,
ἀριθμ. 659) τὰ πιὸ κάτω γιὰ ἕνα ἄλλον Μακεδόνα ἀγωνιστὴ (ποὺ ἦταν
ὑπαξιωματικός), τὸν Ἰωάννη Λιόλιο²³:

'Ηταν Μακεδόνας. Παραβρέθηκε σὲ διάφορες μάχες σ' δλο τὸν ἀ-
γώνα, μὲ λίγους στρατιῶτες, ποὺ τοὺς διοικοῦσε ὁ Ἱδιος, σὰν ὑπαξιωματι-
κός. Κατατάχθηκε στὴ δεύτερη τάξη τῶν ὑπαξιωματικῶν, στὴ συνεδρία-
ση 51 τῆς ἀρμόδιας ἐπιτροπῆς καὶ εἶχε ἀριθμὸ (παλιοῦ) μητρώου 1210.

'Ασφαλῶς καὶ ἄλλοι κάτοικοι τοῦ Ξερολιβάδου ἔλαβαν μέρος καὶ δια-
κρίθηκαν στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, γιατὶ ἀναφέρεται ἡ ἀξία τους γιὰ
τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀγώνα²⁴.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Ἀθανασίου Χ. Μπούτουρα, Τὰ νεοελληνικὰ κύρια δνόματα, ίστορικῶς καὶ γλωσσικῶς ἐρμηνευόμενα, Ἀθῆναι 1912, σελ. 61, πρόβλ. δμως καὶ σελ. 69.

2. Γιὰ τὴν ίστορία τῆς περιοχῆς στὰ βυζαντινὰ χρόνια 6λ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἰστορία τῆς Βεροίας, τόμ. 2ος, Βυζαντινοὶ χρόνοι, Θεσσαλονίκη 1970. Ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος, γράφει (Γεωγραφία κ.τ.λ.), διορθώσεις Ἀνθίμου Γαζῆ, τόμος 2ος, Βενετία 1807, σελ. 457: «Τὸ Κιτάριον συνεχὲς μὲ τὸ Βέρμιον καλεῖται Ξερολίβαδο». Γιὰ τὸ Βέρμιο 6λ. N. G. L. Hammond, A history of Macedonia, τόμ. 1ος, Oxford 1972, σελ. 472 (πίνακας).

3. Βλ. Δακτυλογραφημένη περίληψη τῶν τόμων τῶν ἀραβικῶν χρόνων 1049 καὶ 1050 (= 1640 - 1641), σὲ μετάφραση τοῦ Χαραλάμπου Αραπίδη (Στὸ δημαρχεῖο τῆς Βεροίας). Ἔτσι, μνημονεύεται ἡ σύναψη δανείου κατοίκων τοῦ Ξερολιβάδου ἀπὸ Τούρκον. Ἀλλὰ καὶ σὲ Ἑλληνικὸν κώδικα μνημονεύεται τὸ «Ξερολήβαδον», μετὰ δμως τὸ 1692. Βλ. Μιχ. Ἀθ. Καλινδέρη, Γραπτὰ μνημεῖα ἀπὸ τὴν Δυτ. Μακεδονία χρόνων Τουρκοκρατίας, Πτολεμαῖς, 1940, σελ. 64, ἀριθ. 2.

4. Βλ. Παναγ. Ν. Λιούφη, Ἰστορία τῆς Κοζάνης, Ἀθῆναι 1924, σελ. 213. Πρόβλ. καὶ σελ. 321, 322 καὶ 350 - 351. Ὁ Βεροιώτης κ. Ἰωάννης Τσαμῆτρος τοῦ Ἡλία, μὲ πληροφορεῖ ὅτι πρὸν χρόνια εἶδε στὸ Κοιμητήριο τοῦ Προφήτη Ἡλία, τοῦ Ξερολιβάδου, σταυρὸν ἀφιερωμένο (μὲ τὴν χρονολογικὴν ἔνδειξη 1746 ή 1756) ἀπὸ τὴν Ἐλένη Τριανταφυλλίδην.

5. Γιὰ τὸν Νικοτσάρα 6λ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ὁ Νικοτσάρας, σκιαγραφία τῆς δράσεώς του, περ. «Μνημοσύνη» 4 (1972 - 1973) 221 - 228. Γιὰ τὸ δημοτικὸν τραγούδι, ὃπου ἀναφέρεται τὸ Ξερολείβαδο 6λ. Επ. Le grand, Recueil de chansons populaires grecques, Paris 1874, σελ. 92.

6. Ὁ W. Leake, Travels in Northern Greece, τόμ. 3ος, London 1835, σελ. 296 - 297 γράφει (στὶς 4 - 5 Δεκεμβρίου 1805): «Στὴν κορυφὴν, ἡ ὥποια δὲν ἀπέχει περισσότερο ἀπὸ τρία μίλια σὲ εὐθεία γραμμῇ ἀπὸ τὴν Βίστριτσα, ἀφήνομε τὸ ψηλότερο σημεῖο τοῦ βουνοῦ, ποὺ τώρα λέγεται Δόξα ή κοινῶς Ξερολίβαδο, ἀπὸ ἓνα χωριό μὲ αὐτὸν τὸ δημοτικό, ποὺ κάποτε βρισκόταν κοντά σ' αὐτό ἔξ ή δικτὼ μίλια πρὸς τὰ δεξιά μας». Ὁ F. Pouqueville, Voyage de la Grèce, τόμ. 2ος, ἔκδ. 2η, Παρίσι 1826, σελ. 93 - 94, ἀναφέρει: «...Μέχρι τὸ βουνὸ Ξερολίβαδο, στοὺς πρόποδες τοῦ ὅποιου βρίσκομε τὰ ἔρείτια ἐνὸς μεγάλου χωριοῦ, ποὺ βρίσκεται στὴν εἰσόδῳ ἐνὸς στενοῦ τῶν ¾ λεύγας, ποὺ εἶναι σκεπασμένο ἀπὸ δάση, ποὺ φθάνουν μέχρι τὴν Βέροιαν».

7. Βλ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἰστορία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, Ἀθῆναι 1895, σελ. 606. Γιὰ τὴν ἐπικυριαρχία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων στὴν Κεντρική καὶ Δυτική Μακεδονία ἑτοιμάζω μελέτη, ἔδω καὶ ἐφτὰ χρόνια.

8. Βιβλιογραφία γιὰ τὰ χωριά, ποὺ καταστράφηκαν βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Τὰ γεγονότα εἰς τὴν περιοχὴν Ναούσης - Βεροίας κατὰ τὴν ἐπανότασιν τοῦ 1822, περ. «Μακεδονικά» 8 (1968) 211 - 220, σημ. 1 τῆς σελ. 220. Καὶ τώρα νπάρχουν θεμέλια ταμπονιῶν (φυλακίων), σὲ δύο θέσεις, οἱ δύοιες, μάλιστα, δνομάζονται «ταμπούρια». Ἡ μία εἶναι 500 μ. πρὸς μποῦμε στὸ χωριό, δταν ἐρχόμαστε ἀπὸ τὴν Βέροια. Ἡ ἄλλη εἶναι 4 χλμ. ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, στὸν δρόμο ποὺ κατευθύνεται πρὸς τὸ Τετράλοφο Κοζάνης.

9. Βλ. Νικολάου Θ. Σχινᾶ, Ὁδοιορικαὶ σημειώσεις Μακεδονίας, Ἡπείρου κ.τ.λ., Ἀθῆναι 1886 - 1887, σελ. κς', 140 - 143 καὶ 173 (τεῦχος 20). Πρόβλ. Β. Δ. Ζώτου, Μολοσσοῦ, Ἡπειρωτικαὶ καὶ μακεδονικαὶ μελέται, τόμος Δ', τεῦχος Γ', Ἀθῆναι 1887, σελ. 245 - 246, Τρύφωνος Ε. Εὐαγέλιος, Νέα Ελλάς, Ἀθῆναι 1913, σελ. 38 - 39 καὶ Ἐλευθερούδης Ανδρέας, Έλλάς, τόμ. 3ος, Ἀθῆναι 1926, σελ. 642. Καὶ σήμερα ἀκόμα νπάρχουν ὑπολείμματα δρόμων, ποὺ δείχνουν φανερὰ δτι ἀπὸ τὸ Ξερολίβαδο περνοῦσαν πολλὰ καραβάνια «κυρατζήδων».

10. Βλ. Νικολάου Β. Βλάχον, Τὸ Μακεδονικόν, ὡς φάσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος (1878 - 1908), Ἀθῆναι 1935, σελ. 197, 223 καὶ 514. Πρόβλ. Κ. Ι. Μαζαράκη - Αἰνιᾶνος, Ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν (ἀναμνήσεις), Θεσσαλονίκη 1963, σελ. 90, Δημητρίου Ν. Κάκκαβον, Ἀπομνημονεύματα (Μακεδονικὸς ἀγών), Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 151 καὶ 167 καὶ κυρίως Βασιλείου Σταύροπούλου (Καπετάν Κόρακα), Ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν (ἀπομνημονεύματα), Θεσσαλονίκη 1961, σελ. 33, 35 καὶ 45 - 47, βλ. δὲ καὶ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Σφενδόνη, τόμ. 1954, σελ. 217 - 223, καὶ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Αθηνῶν, τόμ. 1910, σελ. 212.

11. Βλ. Ἀνώνυμος (= Ν. Δασκαλόπουλον), Τὸ πανηγύρι τῆς Παναγίας στὸ Σέλι Βερμίου, ἐφημ. «Βέροια», φύλλα τῆς 11.8 καὶ 18.8.1973.

12. Βλ. Παν. Λιούφη, δπου πιὸ πάνω. Μιὰ πρώτη καταγραφὴ βιβλιογραφίας γιὰ τὸν Λιόλιο βλ. στὴ μελέτη τοῦ Ἀγγ. Παπακώστα, Συμβολὴ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν Σουλιωτῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Εἴκοσιενα καὶ συνοικισμῶν αὐτῶν, «Μνήμη Σουλίου», τόμ. 2ος, Ἀθῆναι 1973, σελ. 296 - 343, καὶ μάλιστα δσα γράφονται στὴ σελίδα 325, ἀριθμ. 107.

13. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Σχεδίασμα περὶ τοῦ Γέρο - Καρατάσου καὶ τῆς οἰκογενείας του, «Μακεδονικά» 9 (1969) 295 - 315, σελ. 309 (σημ. 2).

14. Βλ. περ. «Παρνασσός», παλαιὰ σειρά, τόμ. 8 (1884), σελ. 191.

15. Βλ. Ἀρχείον Αλεξ. Μαυροκορδάτου, ἔκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἰστορίας, τόμ. 5ος), ἐπιμέλεια Ἐμμ. Πρωτοψάλτου, τεῦχος 3ον, Ἀθῆναι 1968, σελ. 464 - 466 καὶ 476 - 477.

16. Βλ. Ἰστορικὰ ἔγγραφα τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ

Κράτους εἰς περιλήψεις καὶ περικοπάς, εἰσαγωγὴ - ἐπιμέλεια Κ. Ἀθ. Διαμάντη, τόμ. 1ος, Ἀθῆναι 1971, σελ. 133, ἀριθμ. 387/310, σελ. 136, ἀριθμ. 408/331 καὶ σελ. 141, ἀριθμ. 446/370.

17. N. T o d o r o v - V. Trajkov, Bulgares participants dans les luttes pour la libération de la Grèce, 1821 - 1828, Σόφια 1971, σελ. 863, ἀριθμ. 633 καὶ 634.

18. Bλ. Νικ. Κασούλη, Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, τόμ. 3ος, Ἀθῆναι 1942, σελ. 210 καὶ Ἀποστόλου Ν. Τζαφερόπουλον, Οἱ Καρατασαῖοι, Α'. Ὁ Γέρο Καρατάσος, Βέροια 1971, σελ. 157 κ. ὑστερα. Πρόβλ. καὶ πιὸ κάτω, τὴν 24η σημείωση.

19. Γεωργίου Γαζῆ, Λεξικὸν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἄλλα ἔργα, ἵστορικα σημειώσεις εἰς τὸ λεξικὸν Ν. Πατσέλη, ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια Λ. Βρανούση, Ἰωάννινα (=Ἀθῆναι) 1971, σελ. 87.

20. Bλ. Ἰωάννου Πετρώφ, Περιόδος κλεφτουργιὰ τῆς Μακεδονίας, βιογραφίαι 28 κλεφταρματολῶν της, εἰσαγωγὴ - ἐπιμέλεια Γ. Χ. Χιονίδη, Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 57 - 60. Τὸ ᾽ιδο κείμενο, μὲ ἐλάχιστες φραστικὲς διαφορές, εἶχε πρωτοδημοσιέψει δὲ Πετρώφ στὸ περιοδικὸ τῶν Ἀθηνῶν «Ιλισσός», ἔτος 1ο, περίοδος 2η, τεῦχος 22 (1.2.1895), σελ. 2 - 4. "Οταν ἐκδόθηκε τὸ πιὸ πάνω βιβλίο τοῦ Πετρώφ ἔγραψε ώραϊ (σχετικὸ μὲ τὸν Λιόλιο) σημείωμα στὴν ἐφημερίδα «Βέροια» (φύλλο τῆς 18.11.1972) δὲ δόκιμος λογοτέχνης τῆς πόλεως κ. Στέλιος Σβαρνόπουλος.

21. Bλ. Λέοντος Ι. Μελᾶ, Ἡπειρωτικὲς μελέτες, Μία οἰκογένεια, μία ἴστορία, Ἀθῆναι 1967, σελ. 448.

22. Bλ. Λέοντος Ι. Μελᾶ, Σελίδες τῆς Ἡπείρου, Ἀθῆναι 1963, σελ. 205, ἀριθ. 1112 καὶ 1092.

23. Bλ. Γ. Χ. Χιονίδη, Οἱ εἰς τὰ μητρῶα τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821 ἀναγραφόμενοι Μακεδόνες, περ. «Μακεδονικὰ» 12 (1972) 34 - 64, σελ. 53. Ἐνῶ δὲν ܒܪԵԹIKAΝ στοιχεῖα, στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν, γιὰ τὸν Λιόλιο Ξερολιβαδίτη, φαίνεται δτὶ ὑπῆρχαν τέτοια στὰ μητρῶα τῶν μονίμων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, ποὺ ἀρχίζαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ "Οθωνα. Στὰ 1922 - 1923 τὸ σχετικὸ βιβλίο διατηρόταν στὸ ΙΙ τμῆμα τοῦ "Τπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν. "Οταν ἐδρύθηκε τὸ Ἀρχηγεῖο Στρατοῦ, τὰ μητρῶα μεταφέρθηκαν στὸ Ἐπιτελικὸ Γραφεῖο Ια/4ε. Τὶς πληροφορίες αὐτὲς μοῦ ἔδωσε δὲ φίλος ἴστορικὸς συγγραφέας τῆς Κοζάνης κ. Γεώργιος Θ. Λυριτζῆς (συνταγματάρχης ἐ.ά.), δὲ δοπίος προσθέτει δτὶ στὰ 1972 ξαναεπανέλαβε τὶς ἔρευνές του στὴ νέα στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἀλλὰ δὲν ܒܪԵԹIKAΝ τὸ παλιὸ βιβλίο τῶν μητρῶων ἀλλὰ νέο, ἀντίγραφό του, ποὺ οἱ μερίδες κλείνονταν μὲ τὴν παρατήρηση: «'Αντίγραφον ἐκ τοῦ ἐφθαρμένου παλαιοῦ βιβλίου Μητρώου». 'Η ἀντίγραφὴ δμως ἔγινε ἐπιπόλαια. 'Ο κ. Λυριτζῆς θυμᾶται δτὶ στὸ παλιὸ μητρῶο εἶχε διαβάσει καὶ μερίδα μὲ τὸ δονοματεπώνυμο «Λιόλιος Συντ/ρχης», γι' αὐτὸ καὶ ζήτησε (νομότυπα) ἀντίγραφο τοῦ μητρώου τοῦ Λιόλιου ἀλλὰ τὸ 'Αρχηγεῖο Στρατοῦ ἀπάντησε (2-8-1976) δτὶ δὲν ܒܪԵԹIKAΝ τοῦ κ. Λυριτζῆ γιὰ τὶς πλη-

ροφορίες καὶ γιὰ τὶς φωτοτυπίες). Τὸ ἐπίθετο Λιόλιος εἶναι καὶ στὸν νομὸν Ἡμαθίας ἀρκετὰ διαδομένο καὶ προῆλθε ἀπὸ τὸ ἴδιο κύριο ὄνομα.

24. Βλ. Ἀρχεῖον Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου, δπου πιὸ πάνω, τεῦχος I, Ἀθῆναι 1965, ἔγγραφα 131 (σελ. 193 - 196), τῆς 22.4. - 4.5.1822 καὶ 134, τῆς 27.4. - 9.5.1822, τοῦ K. Πολυχρονιάδη πρὸς τὸν Γ. Πραΐδη, δπου τονίζεται ἡ σπουδαιότητα, ποὺ θὰ είχε ἡ ἐπέκταση τῆς ἐπαναστάσεως στὸ Ἑγρολείβαδο καὶ μεταξὺ τῶν Εηρολειβαδιτῶν. Πρὸβλ. καὶ Ἰωάννον Οἰκονόμον, Λαρισαίου (1783 - 1842), Ἐπιστολαὶ διαφόρων, μεταγραφή, παρακολούθηση, προλεγόμενα Γιάν. Ἀ. Ἀντωνιάδη, φιλολογικὴ παρουσίαση - μετη, πίνακες M. M. Παπαϊωάννου, Ἀθῆνα 1964, δπου (σελ. 439 - 478, ἀριθμὸς 226) δημοσιεύεται ἐπιστολὴ (μελέτη) τοῦ 1824, σταλμένη ἀπὸ τὴν Σαλαμῖνα. (Πρὸβλ. Λ. Ι. Βρανόση, Κῶδιξ ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων κειμένων τῶν ἑτῶν 1759 - 1824, περ. «Ἐπετηρίς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου» 14 (1964) 265 - 311, σελ. 305, ἀριθμ. 302), στὴν δποίᾳ προσφωνεῖται ὁ Καρατάσιος (σελ. 467 - 468) καὶ ἀναφέρεται τὸ «Ἐηρολειβαδὸν τῆς Πιερίας» (sic), σὰν ὅρμητήριο καὶ ἔδρα τοῦ «καπετανάτου» του.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

